

jam forbeat illecebris peccatorem, & devoratum in corpus perditæ congregationis suæ transferat, quo corpore Prophetæ dixit se fortè absorbendum, nisi Dominus esset in eo: ita inquit: Nisi Dominus esset in nobis, fortè vivos absorbuissent nos. Hic ergo contrarius noster ipse est, cui Deus locutus est, dicens: Terram manducabis omnibus diebus vitæ tuæ. Et idcirco ipse & socii ejus, ut inimici Domini terram lingent.

Nec reputat tuba sonare clangorem. Id est, Prophetarum & Apostolorum increpationem audire detrectat, quibus dicitur: Sicut tuba exalta vocem tuam: sed magis sæviens: unde verus Pharo dicit: persequens comprehendam, deparitibor spolia, & cætera. In his locis de quibus diximus: alii transulerunt: super ipsum enim gaudet arcus & gladius, lancea, hasta, & tremore & iracundia everit terram: nec credit donec clanguerit buccina: ubi eundem sensum existimo contineri: secundum quem nos exposuimus, in arcu & gladio, & cæteris armis inimici, omnes adinventiones ejus intelligendæ sunt, quæ in eo gaudeant cum his modis, quasi armis interficiunt hominem.

Ubi audierit buccinam, dicit, vah, Procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & ululatum exercitus. Quando audierit, inquit, adversarius noster Dei buccinam, id est, unumquemque doctorem Ecclesiæ adhortantem commilitones suos, secundum præceptum imperiale, atque divinum: ut contra adversarium suum stent fortes in prælio: stupenti animo & scrutabili, auribusque attonitis, ait: vah, tanquam si diceret: quid audio, hac quisquam præsumit audacia, ut contra me saltem cogitet bella constituere? Ubi ergo dictum est vah: Alii dixerunt euge, quod secundum ut consequentia loci fuerit: sive in bonum sive in malum capitur. Et in psalterio: Confundantur & reverentur, quid dicitur mihi euge euge. Proinde in hoc loco irridens animo, & subannantis vultu, euge dicitur: Subtilis enim & vigilantissimus inimicus, & nimium callidus, qui sollicitudinem perdendi omnem terram habet, cum senserit aliqua initia sive signa quædam in homine, quomodo ei, ejusque vitis resistendum sit: velut sagina adversantes sibi prævenire contendit: ne sumpta contra diabolum sanctitatis arma defendant: ne veneratione digni fiant, cum rex æternus advenerit. Ululatus verò, sive sonitus, ut alii dixerunt, exercitus veri imperatoris ille est, quando se invicem uno spirita, unaque charitate & fide cohortantes, conspiratis in unum timoris Domini viribus alloquuntur: ut donec transeat iniquitas, sint perseverantes in prælio: quia charitate regis sui insula in se per spiritum sanctum, qui datus est eis, pro alterutro sunt membra sollicita.

Nunquid suscitabis eum quasi locustas? Quem de loco ad locum transilire feci: & de præfenti, scilicet mundi delectatione ad desiderium futuri sæculi inflammavi: sic utique suscitatus est de corpore infidelitatis velut sol, cum calor advenit. Has autem mutationes non locofum esse corporaliū noverimus, nam affectus sunt animorum.

Gloria narium ejus terror. Ut terreat peccatores, odio habens quod sunt: & dicens eis de Deo: Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit, & cætera: de gloria narium ejus est: spiritus enim Dei est in naribus ejus: quod & sanctus Job dixit: Spiritus Dei est in naribus meis. Hoc unguento, spiritu utique Dei, perfusa est Ecclesia: sicut scribit Joannes Apostolus: Et vos unctionem habetis à sancto. Proinde hic de quo loquimur, hoc loco de bono flagrabat in interiore sensu hominis sui: in quo sensu secundum voluntatis arbitrium: aliis odor mortis in mortem: aliis odor vitæ in vitam: quoniam refuso super Christum: id est miræ fidei à sancta Ecclesia repletus est mundus: omnes fidelium populi, eodem sacro chrismate uncti sunt. Propter quod & ipsum unguentum, quod ante salvatoris notitiam intra alabastrum vasi angustias tenebatur, pistici nomen inditum erat: ut noverimus credentium populos, sicut dixit, chrismate consecratos. Hac igitur gloria odoris hujus, quasi terrore generantis perfunditur sensus interior.

Terram ungula fodit. Exultat audacter: & in occursum pergit armatis. Quicquid in se potissimum habet ad substantiæ perseverantiam: eo utique bono virtutis terram scindit, & commovet: Non enim patitur ut solum gradiatur incultum, sed studet ut ager fiat frugifer & optimus. Unde & ante Deum audacter exultat ut audiat de se, sicut de

cæteris dici: Venientes autem venient, in exultatione, tolentes manipulos suos. Itemque audiat, serve bone: quia super pauca fuisi fidelis, supra multa te constituam. In occursum pergit armatis, antequam telis vitiorum sive perfectionum à spiritualibus hostibus obruatur, in acie virtutum consistens, irruentes in se prævenit inimicos: ne aliquo ictu concupiscentiæ, vel etiam dissidentiae vulneretur. Sic namque in occursum pergit contra hostes armis virtutum, infestationeque munitos. Secundum hunc sensum sanctus David ait: Persequar inimicos meos, & comprehendam eos, & cætera.

Contemnit pavorem, nec cedit gladio. Quanta libet ait minas cum grandi terrore, ita ut cum pavore incutere cupiunt inimici, loquatur: Dominus illuminatio mea, & salus mea: quem timebo: Dominus defensor vitæ meæ: à nemine formidabo adversantium: dum appropiant super me nocentes, ut edant carnes meas. Proinde quoniam in hac salute luminis Dei spero: si consistant adversus me castra, non timebit cor meum. Et si confurgat in me prælium, non cedam gladio: quo mortem libenter pro Christo subire exopto.

Super ipsum sonabit pharetra: vibrabit hasta & clypeus. Super exteriorem & corporeum hominem, de quo ait Prophetæ: Et subtus me conturbata est hebetudo mea: quasi arcem animam credimus: ubi unusquisque sanctorum, utpote in interiore homine suo tanquam intra pharetram habet sagittas eloquiorum Dei: quas dum ad cavendum profert, sive dum eas frequenti correptione, veluti tela pungentia educit in medium, percussurus utique earum ictibus, eos qui merito ad salutem debeant vulnerari. Super ipsum, inquam, eloquiorum Dei resonat pharetra: quod tamen in commotione sit ambulantis. Ubi intelligitur, quod is rectè psallat, & corripit delinquentes: cujus in anteriora quotidie profectus est sanctitatis: sic enim Apostolus magnus, & potens equus Domini ait: Unum autem quidem quæ retro sunt obliviscens: ad ea verò quæ in antè sunt extendens. Sive ut brevius, & manifestius dicam: Pharetra hæc, locus est cordis: in quo sermonum Dei sagittæ conditæ sunt, & repositæ. Et signanter ait Dominus super ipsum: id est equum sonare hanc pharetram, quod est super exteriorem hominem ejus, pharetra cordis illius referta divinis eloquiis, regnat, dum ut bellator Domini, & fortis in prælio, evangelizat verbum virtute multa. Super hunc equum nihilominus vibratur hasta & clypeus. Hasta est vigilans animi virtus, sine constantia, quæ increpat peccatores: sive vitia in se confodienda mortificat. Clypeus verò scutum fidei est, in quo omnia tela nequissimi ignea possit extinguere. Et hæc propter indefinenter usum bellandi, vibrare dicuntur: quæ sint utique in exercitatione præparata. Nam de talibus armis fulgentibus ita dicitur: In lucem jacula tua ibunt, in splendorem coruscationis annorum tuorum.

Fervens & fremens sorbet terram. Fervens fide in spiritu, & fremens ut Salvator: qui quando in vitis mortuum spiritaliter suscitatur, fremit in spiritu. Ita hic, inquam, fremet contra inimicos suos, sive vitia, sive etiam apertos persecutores: & ita sorbet terram suam, dum eam de carnali conversatione in spiritualem convertit. Sic itaque fremens sibi quoque plurimum cum indignatione irascens, sorbet eam sicut dixi, ut illam in spiritu sui affectionem transmittat: ubi est ille absconditus cordis homo in incorruptibilitate, quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.

Nec reputat tuba sonare clangorem. Tanta animi virtute induitur, ut nullum terrorem adversariorum formidet, quando ad omnem sonitum inimicorum provocantium sit paratus.

Ubi audierit buccinam, dicit: euge, Procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & ululatum exercitus. Qui cum audierit alta voce Evangelium prædicari, gaudet & exultat, quod euge significat. Omnium præpositorum de scripturis dominicis fortissimorum virorum exempla profitentium, totius quoque Ecclesiæ congregationem, quæ exercitus Dei dicitur, unanimum atque unius fidei sonum cum audierit, dicit, euge: & lætus cum exhortatione ducum, etiam ululatum audit exercitus. Ululatus autem hoc loco ille significatus est, quando bellatores in acie stantes pugnaturi, se invicem cohortantur. Sed dicit aliquis: quemadmodum fieri potest, ut una eademque res per figuram nunc in bonam partem,

partem, nunc in malam intelligatur: sicut hic nos fecimus, ut hunc equum per allegoriam diximus, & in malum & bonum posse sentire. Ad hoc respondeo, ubi sine epitali aliquid nomen ponitur in scripturis, ut puta mons tantum, & non additur ei, ut dicatur mons Sion, aut mons corruptus, non ab re existimo, quin expositio de eadem re in utramque partem sit libera. Ubi verò cum epitali, ut leo de tribu Juda, aut certè sedet in insidiis sicut leo: ibi aut Christus, sine ulla cunctatione intelligitur, aut diabolus adversarius noster. Et si placet demus aliquid exemplum, ubi de arbore in Evangelio Dominus ait ad discipulos suos: Si habueritis quidem fidem sicut granum sinapis dicitis huic arbori, eradicare & transplantare in mari, & obediet vobis. Ubi quidam intellexerunt: quia fides credentium eradicet inimicum, atque evellat de terra Ecclesiæ: terra scilicet Judææ atque confessionis: & in mare populorum, hominum videlicet impiorum transferat: & illi mali spiritus in Evangelio hoc ipsum significare possunt: qui cum hominibus immundis & peccatoribus porcorum nomine indicatis, in mare præcipitati sunt. Ubi verò eandem arborem Dominum significari voluerunt, ita interpretati sunt, quod prædicatione Apostolorum qui gratiam Christi & virtutem fidei susceperunt, arbor Christus Dominus eradicetur quodammodo de illa gente Judæorum, in qua velut stirpe generis tenebatur, & transplantatur in mare gentium: sicut ipse Dominus eisdem Judæis locutus est, dicens: Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum ejus.

Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter: expandens alas suas ad Austrum? Consequens est ut hunc accipiter in bonam partem intelligamus: sanctum scilicet qui sapientiam per conversionem acceperit, ut prædari & rapere jam cesset, carnibus etiam secularium sensuum vivere desistat, & qui veteris hominis exuvias in baptismo depoluerit, plumescens, quodammodo renovata sit sicut aquilæ juvenus ejus: maxime cum promissionem habens præsentis vitæ & futuræ, quæ in aliis significata est, ad austrum, unde calor fidei est, se vertet, unde Christum venisse cognovit: quod & Propheta ita faciendum prædixerat dicens: Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte umbrato & caligoso. Bethleem namque civitatem Domini respicientibus, Jerusalem in Meridie, quod est in Austro, positam scimus: Et secundum tropicos intellectus hunc calidum ventum, ut aromata gratiarum ferveant, sponsum invitatur, dicens: Exurge Aquilo, & veni Austro, perfla hortum meum, & perfla aromata mea. Ubi ergo dictum est: expandens alas suas, ad Austrum: alii dixerunt, expansis penibus immobilis, & respiciens Austrum. Intentionem ergo perseverantiam dicit ejus, qui per calorem fidei duorum testamentorum gubernaculis vivens, splendorem æternæ beatitudinis contempletur.

Nunquid ad præceptum tuum elevabitur aquila? Aliquando in bonam partem Aquila dicitur, & pro ipso Deo, dicente Moyses: Sicut aquila protegit nidum suum, & super pullos suos confidit, ut superius diximus. Hic verò à Deo potestas adversaria aquila dicitur: quæ ex permissa Dei elata in superbiam, multum possit, sicut Propheta ait: Et erit quasi aquila super domum Dei. Propheta quoque multis in locis scripturarum suarum eum superbissimum notant, id est, diabolum: & inde est quod eis & magnus dicitur: eo quod levetur tumens super montes Aquilonis: & super astra cæli ponat sedem suam, cupiens se exæquare altissimo.

Et in arduis ponet nidum suum. In magnis quibusque & eminentibus sæculi hujus, ac malis hominibus sedem sibi constituit: ut in eis velut durus dominus, & rex trux, ac potentissimus commoretur.

In petris manet. In excelsis videlicet duris, & in malitia fortibus manet & habitat.

Et in præruptis silicibus commoratur. Prærupte silices intelliguntur blasphemii, qui sunt nimium duris, & indomitis cordibus, atque in ruinam suam inclinato peccatorum pondere dependentes.

Atque inaccessis rupibus. Inaccessæ verò rupes, sunt homines porrecti in altum, nimia elatione cordis sui: ad quorum superbiam, quæ eis supra cæteros quasi singulare ad proprium malum sit, nullus accedat.

Inde contempletur escam. Per illos utique quos superbia

Tom. V.

nimium elatos diximus, quos hæresiarchoas, aut Judæos, sive sapientes sæculi: id est, philosophos, intelligimus: perditos quoque dum eos erroribus suis in laqueos in escam suam capit: secundum Prophetam, qui eodem de diabolo ita ait: Escæ ejus electæ.

Et de longè oculi ejus prospiciunt. Sagacis valde atque pervigilis adversarii nostri animum, ad inquirendas vires sanctorum dimicantium, nomine oculorum appellavit Deus. Quod autem ait, de longè: mentis ejus intuitus subtili intentione prospicit: eo quod etiam in posterum exercitæ malitiæ sagaci suspitione prævideat: non locorum spatia intelligenda sunt: sed initia dispositionis humanæ ad rectè vivendum. Hoc inquam, de longè prospicit: quod est ab ipsis utique exordiis subtilis spiritus, & ad omne malum nimium mobilis intuitus: ut illic antequam conatus hominis saltem in aliquo roborentur, pullulantia bona reprimat, & extinguat, & interemptum hominem faciat foretere peccato.

Pulli ejus lambunt sanguinem: & ubicumque cadaver fuerit, statim adest. Pulli ejus, sunt filii ejus vel socii ejus, qui in conspiratione tyrannidis cum eo adversum Deum, moliti sunt iniquitatem. Hi igitur livore invidiæ, sitientes sanguinem hominum lambunt. Et quod ait: ubi fuerit cadaver, statim adest: alii dixerunt: & ubi fuerit cadaver, statim reperitur: quod sive de authore mali, sive de satellitibus ejus dicatur, ubi affuerit, illic peccatum illico gignitur: quod in anima ita forteat, sicut vulnus in corpore.

Et adiecit Dominus, & locutus est ad Job: Nunquid qui contendit cum Deo, tam facile conquiescit? Utique qui arguit Deum, debet respondere ei. Totā altercatio quæ in superioribus libri hujus contextitur: in hoc loco à Domino declaratur: cum ipse dicit: Nunquid qui contendit cum Deo. Unde apparet quia contra Deum, quadam præsumptionis audacia ex fiducia bonæ conscientie sit locutus: non tamen blasphemavit Deum, sicut quibusdam videtur. Ubi & si asperius aliqua dixit, ad idem respiciens, ad quod Deus, justus est: tenorem justitiæ Dei respiciens, locutus est non ad blasphemandum Deum; unde illum secundum justum judicium ejus requirendo, quasi constringit & dicit: ut parcat, vel eum injustum declaret. Quare eum circa se juxta injustitiam judicare sentiat: cum eum optimè novit justum. Accepta igitur Job ratione à Deo, in his sermonibus quos locutus est, quia omnia utique quæ creasset, ipse gubernaret & regeret: à quo etiam omnino nihil injustum fieret, convictus sicut hic aperte demonstratur, flebat: sed admonetur à Domino atque compellitur: ut quia adversus eum contendit, eumque arguere conatur, ipse ad interrogata respondeat. Et ait scriptor libri hujus:

Respondens autem Job Domino dixit: Qui leviter locutus sum, respondere quid possum? Beatus autem Job agnoscens se leviter & non consummatè locutum, dicit omnino se Deo respondere non posse. Propter quod cupiat se silentio cohibere: sicut ait:

Manum meam ponam super os meum. Unum locutus sum: quod utinam non dixissem: & alterum, quibus ultra non addam. Eo quod unum & aliud verbum dixerit: pro quibus potuerit lædere. Illa esse existimo, sicut superius comprehendit, quæ ita dixit: Elegit suspensum anima mea, & mortem ossa mea: & si flagellat, occidat semel, & non de penis innocentem rideat.

Caput XL.

RESPONDENS autem Dominus Job, de turbine, dixit: Id est, vel de increpationis impetu, vel de perturbati aëris ac nubium obscuro.

Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & indica mihi. Sive ut alii dixerunt: Nequaquam, sed accinge sicut vir lumbos tuos, & cætera: quod est, nolo ut taceas, ait Deus, sicut ipse disponis, sed potius loquere: & quod interrogo te, responde mihi. Quemadmodum autem Deus hominibus loquatur: cum sit ipse spiritus, multis significationibus divinæ nobis indicant literæ, ut Pater de nube ad filium loquitur: & Moysi in flamma ignis, & Ezechiel sedenti cum senioribus Israel, sit sermo Domini, & solus audiebat quæ dicebantur à Domino.

D d d

Nunquid irritum facies iudicium meum: & condemnabis me ut iustificeris? Quo sensu sanctus Job dixerit ea quae supra conscripta sunt: in hoc loco Dominus manifestat. Nam cum increpatione, propter hoc ipsum ab eo arguitur, quia in eius injuriarum & suffragationem se iustificare voluerit: dum eum ex ipsis cruciatibus suis: quos sibi inique inflictos allerit, iustitiam in iustitiam vocat.

Et si habes brachium sicut Deus, & voce simili tonas, circumda tibi decorem, & in sublime erigere: & esto gloriofus, & speciosus induere vestibus. Disperge superbos in furore tuo, & confunde eos: & respiciens omnem arrogantem humiliat. Respice cunctos superbos, & confunde eos: & contere impios in loco suo. Absconde eos in pulvere simul, & facies eorum demerge in foveam: & ego confitebor quod salvare te possit dextera tua. Ecce Behemoth, quem feci tecum, sicut quasi bos comedit. Hoc est dicere: Nunquid potes hos ipsos demones, quorum tribulationibus expugnaris & contereris, expugnare, & dispergere? Nec si contra Deum contendere deberes: si tibi esset fortitudo ut Deo est, & vox imperii tui in hoc mundo terribilis insonaret: circumdare etiam tibi decorem aternitatis, honoris quoque & sublimitatis esses gloria exaltatus, & omnibus sanctitatis virtutibus tanquam speciosus vestibus te munires, omnes nihilominus superbos iusto iudicio tuo, velut indignationis iracundia dissipares, & eos in locum suum: id est, in carcerem inferorum detrudens, contereres; quin etiam à sanctorum lumine separatos, in pulverem simul absconderes, sive ut alii dixerunt retruderes eos sub terra: simul & facies eorum: id est, animam cum intellectibus suis tanquam oculorum luminibus in foveam inferni demergeres: id est, quam impossibile est ut haec homo habeas, tam stultum est, ut quasi ex aequali contra Deum loquaris, à quo humiliter sperare misericordiam debes: ut ex eius dextera: id est, virtute, contra eos, quos dixi superbos arrogantes impiosque salveris. Ecce hoc ipsum noveris, fortem diabolum & potentissimum inimicum tuum, quem ob immanissimum trucis animi furorem, Behemoth nomine feralis bestiae nuncupavi, apud te velut bovem, animal videlicet mansuetum solum comedere faciam: non carnes ut leonem. Quia carnes quando commeduntur: non fit sine viventi interitu. Circa te verò non ita est sicut iam dixi, cui iustione imperii mei, hoc modo præcepi, dicens: Ecce in manu tua est vivere, animam eius serva. Behemoth namque doctores Ecclesiae, qui Hebraeos literas contigerunt, in Latinum quasi plures interpretati sunt. Proinde inimicus diabolum cum toto corpore satellitam suorum hoc loco à Deo describitur. Quem propter pluralitatem nominis ipsius antiqui ita interpretati sunt: sed ecce bestiae quas feci apud te, sicut sicut bos edunt: id est, & hoc potentia dexterae meae factum est, ut substantiam tuam & facultates, quae ob pretiosae mentis tuae divitias sereno comparantur, in potestatem acciperent devorandas. Et ideo vilia quaeque & temporalia tibi abstulit, quae sereni nomine significata sunt: non quae magna & grandia: id est, animae ornamenta, quibus te spoliatum blasphemiae ruina comprimeret: quali peccato totus homo à diabolo devoratur. Ita ergo de eo dicit Deus.

Fortitudo eius in lumbis eius: & virtus illius in umbilico ventris eius. In lumbis & umbilicis, ventris voluptas, vel carnis luxuria intelligitur, quae membris genitalibus post primi hominis lapsum inserta est, ut supra modum legis naturalis illa membra, & quando non vult homo, incontinentis libidinis titillentur: & ita voluptatum sectatores, diabolo fortitudinem propriis vitiis ministrantes, de parte illius & confortes efficiuntur, ut sint membra eius, quorum tanquam corporis sui ipse est caput.

Constringit caudam suam quasi cetrus. Hoc mihi dicere videtur, quod nec in novissimis suis, quae in cauda significantur, sit ad Deum reversurus: quod est, nunquam pro tyrannide sua superbus & impius poenitebit: sed exaltatus ut cedrus, voce Domini iustè iudicantis est confringendus, & comminuendus. Constringitur enim ligno durissimo comparatus: dicitur scilicet cordis: ne intelligat stultus efficitur: & exarctatus, ne videat usque in finem. Sive constringit caudam suam, ita sentitur, Propheta fallaciter loquitur: mendacium cauda est secundum sanctorum Prophetarum auctoritatem. Hos igitur Behemoth tanquam inimicos, tanquam socios, & ministros suos in

copulam unitate sibi conspirationis astringit, de quibus antiqui dixerunt interpretes, exeret caudam suam ut cypressum: ubi elationem mentis eorum in excessum significaverunt, hanc arborem nominando, quae sub uno stipite, procerò fastigio in altum porrigitur.

Nervi resticulorum eius perplexi sunt. In nervis, vincula quadam fortissima ac illecebrosa voluptatum quibus homines carnales implicat, dicere videtur mihi: de quibus vitiis, & Propheta culpans homines inter cetera ait: ita dicens: Declinantes autem ad obligationes: ubi simpliciter penè inextinguibilem voluptatem in membris humanis à Propheta significari puto: cui voluptati caro nostra captiva succumberet: nisi iuxta Apostolum Dei gratia subveniret.

Ossa eius velut fistula aris: cartilago illius quasi laminae ferreae. His membrorum nominibus indicatur: quod diabolus cum suis durus sit, rigidus, pertinax & inflexibilis. In ossibus namque & cartilagine intus, & foris, in cogitatione videlicet & opere, perfecta eius demonstratur malitia. Quod autem dictum est: cartilago eius quasi laminae ferreae: alii dixerunt, spine eius ferrum est fusile: ut intelligatur, quia nunquam se diabolus per poenitentiam Deo humiliaverit.

Ipsè est principium viarum Dei. Qui fecit eum, applicabit gladium eius. Hoc in loco hic esse mihi videtur sensus, quod ad vias Dei ambulandas, & per obedientiam præcepta dominica observanda, hic inter ceteras creaturas primus à Deo sit conditus: & inde dictum sit: ipse principium est viarum Domini. Nam in Ezechiele Propheta in capite lapidum ignitorum refertur, quod primus fuerit omnium angelorum: & corona in manu Domini. Sive ita dici potest: ut in illa aternitate sua, Deus semper manens, quasi egressus in facturam creaturarum videatur: & haec sint viæ eius, ut invisibilia ex visibilibus apparerent. Sive unaquaque creatura via Dei est, per quam ad Deum itur cognitionem, dum cognita ab eo cognoscitur. Sive viæ Dei illæ sunt: quando cuilibet creaturæ rationabili, Deus quasi ad eam veniens innoscitur. Proinde hæc Behemoth principium viarum Dei dicitur: eo quod primus factus, Dei sui cognitionem à quo conditus est accepit. Dominus autem Christus in principio viarum Dei creatus refertur: quia reconciliando mundum per sanguinem suum, viam mandatorum patris quasi opera eius graderetur, quod in principio prædicationis Evangelii demonstravit. Quod autem Dominus ait: Qui fecit eum, applicabit gladium eius: id est, qui fecit Behemoth, applicabit ei gladium ipsius: id est, malo quo alios interemit ipse punietur: sicut & de eius similibus Spiritus sanctus in palmo locutus est: Gladium evaginaverunt peccatores, & gladius eorum intret in cor eorum. Notanda tamen est in hoc loco commutatio personarum. Nam superius Dominus ait: quod Behemoth bestiam ipse fecerit: & nunc dicit quod alius eum creaverit, ita dicens: Ipse est principium viarum Dei, qui fecit omnia: quod ita exponi potest: quia Pater in filio omnia fecit, sicut Propheta ait ad Deum: Omnia in sapientia fecisti. Alii dixerunt: Ipse est initium signi Domini: quod illudatur ab angelis eius: id est, sanctis. Ab his ergo illudatur, quando per gratiam sancti Spiritus, & meritum sanctitatis eis subditur: & invocatione nominis Christi ab obsessis corporibus effugatur. Ab eis utique qui deponentes omnem malitiam & omnem dolorem, & simulationem, secundum Isaiam, geniti infantes in Christo sunt: de quibus prophetavit cum virtute gratiae Christi contra adversarium eorum diabolum in spiritu providentiæ, dicens: & delectabitur infans ab ubere, super foramina aspidis: & in cavernam reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet. Et Dominus cum de eius toto corpore loqueretur, ait ad eos, quos innocentes & parvulos fecerat, dicens: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & nihil vobis nocebunt.

Hic montes herbas ferunt. Omnes bestiae agri ludent ibi. Hi montes in climate Aquilonis constituti sunt: ubi superbus diabolus sedere se dicit, inquiens: Ascendam super altitudinem nubium, ero similis altissimo. Quos montes, superbos quoque & nimium elatos homines: ac tumorem cordis illius imitantes non absurdè sentimus. In his igitur habitans, temporariam iucunditatem, quae herbarum vocabulo appellata est, in eis depascitur: & in malo virentis ac vigenis in eis voluptatis noxiæ delectatur: in quibus etiam mon-

minus baptizatur, nostrum baptismum consecratum est. Cuius secundum mysticos intellectus, montes & colles, arietes, & agni ovium exultant à facie Dei Jacob: qui junior frater credendo, seniore fratre incredulum supplantavit. De cuius Jordanis terra: id est Ecclesia, Propheta ex persona credentis se dicit Dominum recordari. A Christo utique monte modico incipiens, qui propter passionem modicus factus est, minoratus est ab angelis, obediendo patri usque ad mortem. Hic ergo Behemoth nimia elatus temeritate, fiduciam gerit, ut prædictum Jordanem, sacramenta videlicet Ecclesiae figurantem, ore suo hauriat: & vorandi cupidus, suo eum ventre concludat. Id est, etiam eos quos sanguis Christi per aquam regenerationis, quam Jordanis typicè portendit, & ablutione Spiritus sancti redemit, de illius potestate ac durissimo dominatu quaerit, ut rursus suos faciat, seu occulta suaione, seu oppugnatione manifesta.

In oculis eius quasi hamo capiet eum. Verba hæc patris de filio sunt secundum illam allocutionem, de qua superius diximus, ubi ait pater de eo, cum ei de diabolo sermo esset: Ipse est principium viarum Dei. Hunc igitur Behemoth, homo divini numinis carne hominis assumpti vestitus, in oculis eius capiet eum, inquit, pater de filio, quod diabolum esse capturus. In oculis, ait: id est, in ipso intelligentiæ lumine, ubi est visus sapientiæ, naturæ rationabilis. Ibi, inquam, divina sapientiæ captus, dum per calliditatem suam atque versutiam non videt cuius carnem mors devorandam apprehendit. Secundum igitur hunc modum captus est diabolus.

Et in subibus perforabit naves eius. Id est, furentem scitiam atque in sanctorum interitum anhelantem, Christus Dominus noster conteret & proturbabit: sanctos vero propter lignum crucis non absurdè hic intelligendos puto: sic itaque humiliat & confringit Dominus inimicum, omnemque impetum invidiæ sevientis, dum eum per eisdem sanctos ligno suæ crucis retundit.

An extrahere poteris Leviathan hamo. Commutavit figuram ænigmati, ut diabolum quem superius Behemoth translato nomine dixerat, eundem nunc Leviathan appelleret: sed illic eum quasi bestiam dicit, quæ terras inhabitat: hic verò ita illum nominat, qui velut in aquis maris consistat. Unde & alii pro Leviathan draconem dixerunt. Unde videri potest, quod horrendum nescio quid genus draconum sit quod Leviathan dicitur, cuius malitiae atque potentiae congruè diabolus coaptetur. Behemoth autem eo quod multi cum eo sint appellatur. Nam Behemoth Latine, quasi plures sonare dicitur. Unde ipse intelligi potest cum sociis & ministris: & rectè, quasi dicatur, qui à Deo non sunt. Leviathan verò additamentum quidam aiunt interpretari. Quia ergo in veritate non stetit, & excedens præsumptionis modum addit sibi superbiam, quasi supra naturæ bonum in tumorem & morbum elationis excedit. Proinde additamentum dictum est: vocabulum enim factum de crimine, operuit conditionem naturæ bonæ, quam Deus bonus creaverat. Et Isaias Propheta de eo vaticinatur dicens: In die illo, sive passionis Christi tempore, sive in adventu iudicii eius. In die ergo illo visitabit Dominus in gladio sito duro & grandi, & forti, super Leviathan serpentem vestem, & super Leviathan serpentem tortuosum, & occidet eum, qui in mari est: secundum hoc ipsum est, quod alius Propheta similiter ait ad Deum: Tu confregisti in virtute tua mare. Tu confregisti caput draconum super aquas. Hic ipse diabolus tanquam caput cum suis membris describitur, & corpus eius: & squamæ indissolubili copula conjunctæ narrantur. Hunc ergo Leviathan draconem typicum, ait Dominus ad Job, ne in aquis gentium dominetur: tu forsitan de mari populorum extrahere poteris, quem hamo virtutis meæ, ut supra dictum est, per fidem credentium extrahere, & exficcare disposui. Secundum hunc sensum est illud quod & Dominus ait in Evangelio: Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet, & cetera. In primo autem adventu Christi factum est per gratiam redemptionis eius, ut de societate diaboli, & dominatione populi eruerentur. In secundo verò adventu eius, omnis diaboli potestas est auferenda, quandoquidem mare, hoc est, seculum non erit: genusque sociorum illius de terra peribunt. Quando etiam quaeretur delictum illius, & non invenitur, Domino re-